

ATLAS ŁODZI

Plansza XVa: Struktura demograficzna ludności

Stanisław Kaniewicz, Włodzimierz Obraniak, Ewa Szafrąnska

Wzrost ludności w Łodzi

W Łodzi w ostatnich 15 latach wystąpiły niekorzystne tendencje zmian w strukturze ludności według wieku. Następował systematyczny ubytek liczby i udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym (z 22,3% do 14,6%) oraz wzrost liczby i udziału ludności w wieku produkcyjnym (z 60,1% do 66,0%) i poprodukcyjnym (z 17,3% do 19,4%). Takie zmiany świadczą o znacznej deformacji struktury wieku mieszkańców i postępującym procesie starzenia się ludności. Omówione zmiany postępowaly także w ostatnim pięcioleciu, ale ich względne tempo było nieco mniejsze niż w latach poprzednich.

Strefa najmniejszego (poniżej 15,6%) udziału osób w wieku przedprodukcyjnym rozszerzyła się obejmując prawie wszystkie jednostki osiedlowe otaczające ściśle śródmieście Łodzi oraz Radogoszcz. Nadal najkorzystniejszy był udział tej grupy wiekowej na wschodnich obrzeżach miasta. Nieliczne jednostki osiedlowe, w których od 2001 r. odnotowano wzrost udziału osób w wieku przedprodukcyjnym, położone są na urbanizujących się, zachodnich obrzeżach Łodzi (Zimna Woda, Romanów, Srebrna, Lublinek i Laskowice).

Udział osób w wieku produkcyjnym w 2005 r. był mniej zróżnicowany przestrzennie niż w roku 2001. W zdecydowanej większości jednostek osiedlowych mieścił się przedziale 62–66% (18) lub przekraczał jego górną granicę (28 jednostek). Jego wzrost, wynikający z wkraczania młodszych roczników w wiek aktywności zawodowej, objął przede wszystkim otoczenie centrum miasta i jego południowe obrzeża.

W przyjętych w opracowaniu klasach udziału ludności w wieku poprodukcyjnym, zmiany w porównywanych latach były niewielkie, ponieważ wiek ten osiągały niezbyt liczne roczniki urodzone w okresie II wojny światowej.

W porównaniu z 2001 r. odnotowano obniżenie się udziału osób w wieku poprodukcyjnym w starych osiedlach blokowskowych, takich jak Doły, Dąbrowa, Akademicka (co zapewne wiąże się z wymianą pokoleń w istniejących tam zasobach mieszkaniowych).

Współczynnik obciążenia demograficznego, wyrażony liczbą osób w wieku nieprodukcyjnym przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym, jest w Łodzi bardzo zróżnicowany. Jego wartości wahają się od 26 (na Olechowie) do 83 (na Dąbrowie), przy średniej dla miasta wynoszącej 51. Centrum Łodzi wykazuje średni poziom obciążenia demograficznego, nowe osiedla mieszkaniowe – niski, natomiast stare blokowiska i tereny przyłączone w 1988 roku – relatywnie wysoki.

W stosunku do 2001 r. odnotowano obniżenie średniego poziomu obciążenia demograficznego z 57 do 51. Zmiana ta spowodowana jest zmniejszeniem się liczby dzieci i młodzieży na rzecz liczby osób w wieku produkcyjnym.

Łódź nadal należy do najbardziej sfeminizowanych spośród dużych miast Polski. Na 100 mężczyzn przypada tu 119 kobiet. Generalnie stopień feminizacji ludności zmniejsza się od otoczenia centrum do granic miasta, gdzie znajduje się kilka jednostek wyróżniających się przewagą mężczyzn (Łagiewniki, Nowe Moskule, Wiączyn Górny, Wiskitno A-Las, Lublinek, Huta Jagodnicka, Kochanówka). Najwyższe wartości współczynnika feminizacji odnotowano w jednostkach osiedlowych okalających centrum oraz w starych osiedlach mieszkaniowych (Żubardź, Koziny, Doły, Dąbrowa). Współczynnik feminizacji wzrósł najsilniej w tych jednostkach, które już w 2001 r. charakteryzowały się wysokim udziałem ludności w wieku poprodukcyjnym (Żubardź, Nowe Rokicie).

Bardziej zrównoważony poziom charakteryzuje feminizację ludności w wieku 15–49 lat. Przy średniej dla miasta wynoszącej 106 kobiet na 100 mężczyzn (107 w 2001 r.) wartości tego współczynnika wahają się od 72 (Towarowa) do 155 (Akademicka – osiedle akademickie). Niższy od przeciętnej poziom feminizacji tej grupy ludności wykazują jednostki położone w szeroko pojętym centrum. Ich otoczenie ma w przeważającej części wskaźniki rzędu 105–109, czyli zbliżone do średniej, podobnie jak w największych osiedlach blokowych (Radogoszcz, Retkinia, Widzew Wschód). Przewaga liczebna mężczyzn w tej grupie wieku występuje w 19 jednostkach osiedlowych zlokalizowanych głównie w północnej i wschodniej części miasta.

Syntetyczny obraz przeszłości, stanu i przyszłości demograficznej Łodzi prezentują piramidy wieku dla 2005 i 2027 roku. Piramidy te, w odróżnieniu od opracowanych dla lat 2001–2020 (Kaniewicz S., Nowakowska B., 1999) zostały wykonane w oparciu o wyniki NSP z 2002 r. Przy ich konstrukcji uwzględniono wpływ ujemnego salda migracji rozpatrywanego odpowiednio dla poszczególnych grup wieku. Ujemne saldo migracji notuje się w Łodzi począwszy od 1999 r. W obydwu okresach, podobnie jak w latach poprzednich, kształt piramid odpowiada regresywnemu typowi rozwoju ludności (Holzer J. Z., 1989). Widoczne w piramidach zmiany w strukturze ludności według wieku odzwierciedla tzw. falowanie demograficzne, czyli przemienność niżów i wyżów urodzeń. W piramidzie obrazującej stan w 2005 roku wyraźnie widoczne są: powojenny wyż urodzeń (bardzo liczna obsada roczników 50–59 lat), niż urodzeń z lat sześćdziesiątych (roczniki 34–45 lat) oraz echo wyżu urodzeń (dzieci roczników wyżowych), które wystąpiło na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych (liczne roczniki 20–34, a zwłaszcza 20–29 lat). Druga faza echa wyżu (jego wnuki) uwidacznia się dotychczas jedynie zahamowaniem spadku liczebności roczników 0–9 lat. W piramidzie tej widoczna jest także „wyrwa” spowodowana szczególnie niskim poziomem urodzeń w okresie II wojny światowej.

W roku 2027 najliczniejsza będzie obsada roczników 45–49 lat, a więc osób urodzonych w okresie pierwszego echa wyżu demograficznego. Młodszą grupą wieku produkcyjnego w tym czasie będą dzieci niżu z lat sześćdziesiątych, a podstawę piramidy stanowić będą z kolei ich dzieci. Na opisane falowanie demograficzne nałoży się tendencja ciągłego zmniejszania się dzietności kobiet spowodowana odkładaniem decyzji o urodzeniu pierwszego dziecka na okres po zdobyciu wykształcenia oraz ustabilizowaniu pozycji zawodowej i ekonomicznej.

Jeśli odnotowany na przełomie wieku ubytek naturalny ludności, związany przede wszystkim z obniżającą się płodnością kobiet i wzrostem natężenia umieralności spowodowanym przez starzenie się ludności oraz nieznacznie ujemne saldo migracyjne utrzymają się w przyszłości, to Łódź w perspektywie dwudziestu kilku lat stracić może ponad 140 tys. mieszkańców (Michalski W., Sobocińska E., 2004). Oznacza to ubytek rządu 18 % w stosunku do stanu z roku 2005.

Należy oczekiwać także pogłębienia się niekorzystnych tendencji zmian w strukturze mieszkańców według ekonomicznych grup wieku. Drastycznie zmniejszy się liczebność dzieci i młodzieży (niemal o 1/3), a udział tej grupy wśród mieszkańców miasta obniży się do 14%. Relatywnie mniejsze ubytki wystąpią wśród ludności produkcyjnej, której liczebność zmniejszy się o 18%, a udział spadnie do 56%. Znaczny przyrost nastąpi natomiast w grupie ludności poprodukcyjnej, której liczba zwiększy się o ponad 1/4, a udział wynosić będzie aż 30%. Pomimo, że nie można w przestrzeni miasta wyróżnić obszarów, które proces ten dotknie znacznie bardziej niż pozostałe, to zmniejszanie się zaludnienia Łodzi będzie istotnie wpływać na gospodarkę komunalną miasta (Michalski W., Nowakowska B., 1999).

Literatura:

H o l z e r J. Z., 1989, Demografia, PWE, Warszawa, s. 136

K a n i e w i c z S., N o w a k o w s k a B., 1999, *Prognoza biologiczna ludności – założenia i wyniki*, [w:] M i c h a ł s k i W. (red.), *Spoleczno-ekonomiczne problemy aglomeracji łódzkiej*, RCSS BRR i PTG Oddział w Łodzi, s. 113–124.

M i c h a ł s k i W., N o w a k o w s k a B., 1999, *Ludność w przestrzeni miasta*, [w:] M i c h a ł s k i W. (red.), *Spoleczno-ekonomiczne problemy aglomeracji łódzkiej*, RCSS BRR i PTG Oddział w Łodzi, s. 20–27.

M i c h a ł s k i W., S o b o c i Ń s k a E., 2004, *Prognoza ludności Łodzi do roku 2027*, [w:] *Relacje i opinie, IV Festiwal Nauki, Techniki i Sztuki w Łodzi*, LTN, Łódź, s. 11–15.

Materiały źródłowe:

Obliczenia własne na podstawie materiałów Urzędu Statystycznego w Łodzi, stan na 01.01.2006

	
	

¹Przestrzenne zróżnicowanie omawianych wskaźników demograficznych przedstawiono w układzie 61 jednostek osiedlowych, przyjętych przez Urząd Statystyczny w Łodzi jako jeden z poziomów agregacji danych spisowych. Granice tych jednostek wyznaczone zostały w oparciu o kryteria historyczne, morfologiczne i funkcjonalne, a ich przyjęcie do analizy umożliwia porównywanie danych w kolejnych edycjach Atlasu Łodzi.

² W analizie struktury ludności według ekonomicznych grup wieku pominięte zostały nietypowe jednostki, na terenie których zlokalizowane są domy pomocy społecznej (Park Ludowy z udziałem 76,8% osób w wieku poprodukcyjnym oraz Zarzew Przemysłowy – 82,2%).